

Kela

Lakiyksikön vammaisetuusryhmä
Vammaisetuusryhmä
vatu.palveluntuottajat@kela.fi

ASIA

Puhevamma-alan järjestöjen kannanotto Kelan vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelun järjestämiseen esitettyyn menettelytapaan (kannanottoopyyntö 12.2.2018)

YLEISTÄ

Tämän puhevammaisten tulkkauspalveluun liittyvän kannanoton ovat laatineet Aivoliitto ry, Autismi- ja Aspergerliitto ry, FDUV rf, Suomen CP-liitto ry ja Kehitysvammaliitto ry.

VASTAUKSET KELAN KANNANOTON KYSYMYKSIIN

1.A. Mikä on näkemyksenne siihen, ovatko Kelan tulkeille kilpailutuksen yhteydessä asettamat vähimmäisvaatimukset perusteltuja? 1B. Tulisiko tulkkien koulutus/osaamisvaatimuksilla olla merkitystä asiakkaan tulkkauspalvelua järjestettäessä?

1.A. Kyllä ovat perusteltuja. 1.B. Kyllä, koulutuksella on merkitystä palvelun järjestämiseen. On myös tärkeää, että tulkkauspalvelut rajattaisiin hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle.

Perustelut kysymykseen:

Koulutus mahdollistaa tulkkien toimimisen useamman erilaisen asiakkaan kanssa sekä myös ammattitaidon tulkata asiakasta **eettisesti** oikein (<http://www.puhevammaistentulkit.fi/eettiset-saannot2/>). Ammattitutkinto ja siihen liittyvien eettisten sääntöjen noudattaminen on tärkeää erityisesti niiden henkilöiden kohdalla, jotka ovat haavoittuvassa asemassa puhevammaisuuden, sosiaalisten taitojen puutteiden tai kognitiivisten haasteiden vuoksi. Vaarana on, että heidän viestejään mitätöidään, ohitetaan tai muutetaan tai heidän mielipiteisiinsä yritetään vaikuttaa joko tietoisesti tai tiedostamatta. Eettiset ohjeet suojaavat paitsi puhevammaista asiakasta myös tulkkeja tilanteilta, jotka ovat ristiriidassa hänen ammattitaitonsa kanssa.

Puhevammaisten tulkkien kohdalla erikoisammattitutkinto on mielestämme riittävä pohja tulkkina toimimiseen, jota kokemus syventää. EAT-tutkinnon painotus sen sijaan tulisi kilpailutuksessa olla samalla tasolla kuin AMK-tutkinnossa.

Tulkkauspalvelu ei hyödytä asiakasta, jos tulkki ei osaa asiakkaan kommunikointikeinoja eikä tunne hänen yksilöllistä tapaansa viestiä. Ammattitutkinto yhdessä työkokemuksen kanssa muodostavat perustan hyvälle tulkkaukselle, mutta yhtä oleellista on yhteistyö asiakkaan ja

tulkin välillä. Asiakkaan itsemääräämisoikeus voi toteutua vain silloin, kun hänen viestinsä tulkitaan oikein ja hän saa tulkin sitä tarvitessaan.

2. Miten ylipäänsä näette tilanteen, jossa asiakas voisi tulkkauspalvelulain 10 §:n vedoten **halutessaan valita tulkin**, jolla ei ole koulutusta/osaamista kyseisen asiakasryhmän erityisistä menetelmistä? Mitä seurauksia tästä voisi näkemyksenne mukaan olla?

Puhevammaiset ihmiset ovat hyvin heterogeeninen asiakasryhmä. Osa heistä kommunikoi epäselvällä puheella, osa kirjoittamalla, osa tuottamalla viestin tukiviittomia tai kuvia käyttäen ja osa ilmaisee itseään ilmeillä, eleillä, ääntelyllä ja yksittäisillä äänneillä. Osa asiakkaista tarvitsee tulkilta selkeästi enemmän tukea viestin tuottamiseen ja muodostamiseen. Alan tutkimus ei yksin takaa sitä, että jokainen tulkki osaisi tulkata kaikkia puhevammaisia ihmisiä. Vaikka koulutus sisältää opetusta eri asiakasryhmien tulkkaukseen liittyvistä erityispiirteistä, vain perehtymällä kunkin asiakkaan kommunikointikeinoihin, tulkki pystyy vastaamaan asiakkaan tulkkaustarpeisiin. Tämä edellyttää riittävästi aikaa perehtymiseen. Perehdyttäjänä voisi toimia asiakkaan tunteva toinen tulkki, silloin kun se on mahdollista. Läheiset saattavat kokea raskaana tulkkien jatkuvan perehdyttämisen.

Katsomme, että joissakin yksittäisissä, vaativaa kommunikointitaitoa tarvittavissa tapauksissa tulkkina voi toimia myös muu kuin em. ammattitaitovaatimukset omaava tulkki, jos asiakas sitä pyytää ja jos ammattitaitoisen, hänen kommunikointitapaansa perehtyneen tulkin järjestäminen on kohtuuttoman vaikeaa tai mahdotonta ja puhevammaisen henkilö jäisi ilman tulkkia ja tulkkauspalvelua. Kelan tulisi tuolloin soveltaa suoramarkkinointia, kun tilanne asiakkaan kannalta täyttää hankintalain 110 §:n mukaiset kriteerit eli ”palvelun tarjoajan vaihtaminen olisi ilmeisen kohtuutonta tai erityisen epätarkoituksenmukaista asiakkaan kannalta merkittävän hoito- tai asiakassuhteen turvaamiseksi”. Samalla tulisi kuitenkin käynnistää asiakkaan nimeämän ammattitaitoisen tulkin perehdyttäminen hänen kommunikointitapaansa, jotta asiakkaan tulkkilistalla olisi myös ammattitaitovaatimukset omaavia tulkkeja.

3. Voidaanko tulkkauspalvelun asiakkaan mahdollisuus osallistumiseen ja tiedonvälitykseen sekä vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa turvata, mikäli tulkilla ei ole riittävä osaamista kyseisen asiakkaan vammaryhmän erityisistä menetelmistä?

Asiakkaan mahdollisuutta osallistumiseen ja tiedonvälitykseen sekä vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa ei toisaalta myöskään voida turvata sillä, että hänellä on muodollisesti pätevä tulkki, joka ei kuitenkaan pysty täyttämään asiakkaan tulkkaustarpeita. Tulkkauspalvelun käyttö saattaa tiettyjen asiakkaiden kannalta olla mielekästä vain silloin, kun hänellä on riittävän pitkäaikainen ja luottamuksellinen tulkkisuhde.

Asiakkaan diagnoosi ei kerro hänen toimintakyvystään vaikkakin antaa viitteitä siitä, miten vamma voi vaikuttaa kommunikointiin, muistiin, aloitteellisuuteen, vireystilaan jne. On puhevammaisia tai kuurosokeita asiakkaita, joiden kommunikointitapa on erittäin yksilöllinen, vaativa ja edellyttää asiakkaan ja tulkin välistä luottamusta. Luottamuksen syntyminen voi kestää pitkäänkin. Yksittäisen asiakkaan kannalta tulkkauksessa on merkityksellistä vain se, osaako tulkki tulkata juuri hänen viestejään eettisten periaatteiden mukaisesti. *Katsomme että, tulkkauspalvelu on taattava kaikille asiakkaille, jotka sitä tarvitsevat.* Tällöin asiakkaan toivomus tulkin suhteen on asetettava etusijalle siinäkin tapauksessa, että kyseinen tulkki ei täytä koulutukseen ja kokemukseen liittyviä vähimmäisvaatimuksia. *Asiakkaan oman oikeusturvan kannalta hänellä tulisi kuitenkin olla*

määräajan sisällä käytössään useampi perehdytetty tulkki, joiden muiden kohdalla Kelan vähimmäisvaatimukset täyttyisivät.

4. Miten tulkin näkökulmasta näyttäytyy tilanne, jossa tulkin jatkossa edellyttäisiin tulkaavan sellaiselle asiakkaalle, jonka vammaryhmän edellyttämää koulutusta tulkilla ei ole? Entä onko esimerkiksi tulkkien ammattieettisillä säännöillä näkemyksenne mukaan jotain merkitystä tässä tilanteessa?

Tulkaamista auttaa asiakkaan vammaisuuteen liittyvää osaaminen. Esimerkiksi tietotaito autismin kirjosta, afasian oirekuvasta, kehitysvammaisuuden asteista ja syistä tai etenevän sairauden vaikutuksista muistiin ja aloitteiden tekemiseen ja sitä kautta kommunikointiin auttavat tulkkia ymmärtämään mistä kommunikoinnin haasteet johtuvat tai millaista tukea henkilö tarvitsee kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen tueksi.

Ja tulkin eettisten periaatteiden mukaan tulkki ei voi ottaa asiakkaakseen henkilöä, jonka kommunikointikeinot ovat hänelle aivan vieraat, esimerkiksi puhevammaisten tulkki ei voi ottaa viittomakielistä asiakasta, jos hän ei hallitse viittomakieltä.

Helsingissä 23.2.2018

Kehitysvammaliitto ry

Marianna Ohtonen
toiminnanjohtaja

Eija Roisko
Tikoteekin kehittämisspäällikkö

Aivoliitto ry
Tiina Viljanen
toiminnanjohtaja

Autismi- ja Aspergerliitto
Tarja Parviainen
toiminnanjohtaja

FDUV
Lisbeth Hemgård
toiminnanjohtaja

Suomen CP-liitto
Marju Silander
toiminnanjohtaja